

Теплицький район

Територія 0,8 тис. км²

На території району знаходиться: селищ міського типу – 1,
сільських населених пунктів – 48,

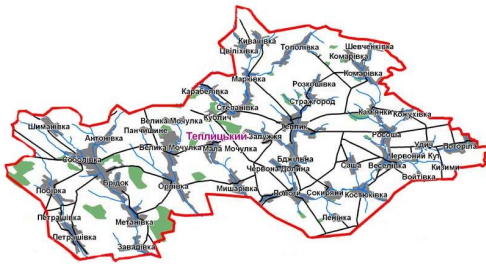
25 сільських і 1 селищна рада.

Кількість населення 31,8 тис. осіб, в т.ч.

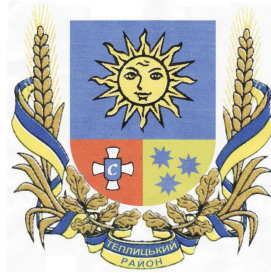
Відстань від райцентру до м. Вінниці автошляхами 130 км.

Річки: Південний Буг, Удич, Кубліч, Сура

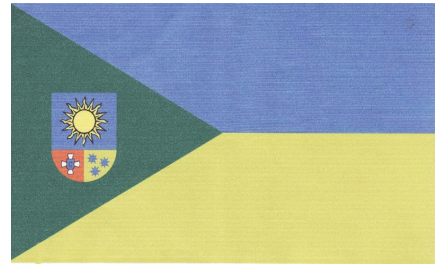
Адміністративний центр району смт. Теплик

[Мапа району](#)

[Середній герб району](#)

[Прапор району](#)

Тепличчину за її мальовничі краєвиди, з прозорим небом, діамантами зірок, полум'яніючими загравами, смарагдовими долинами та кришталевою водою без перебільшення можна назвати земним раєм. Багатий він і на самобутні народні традиції та звичаї. Кожне село Теплицького краю – це історична пам'ятка, де з покоління у покоління пишеться власна історія-літопис.

Теплицький район знаходиться у межах Волино-Подільського кристалічного масиву, прикритого четвертинними відкладами пісків, глин, вапняків та мергелів. Перемішуючись із залишками рослинного світу, вони утворили тут родючі чорноземні ґрунти. Розташований район у південно-східній частині Вінницької області в зоні лісостепу. Його територія межує з Гайсинським, Бершадським, Тростянецьким районами Вінницької області та Христинівським районом Черкаської області.

Через його територію пролягають автобусні маршрути обласних сполучень. Довжина залізничного шляху становить близько 50 км., через Тепличчину проходять залізничні сполучення: Христинівка-Вапнярка, Гайворон-Вінниця.

Розміщений район на землях з найдавніших часів заселених людьми, що в значній мірі, пояснюється сприятливими природними умовами та вигідним географічним положенням.

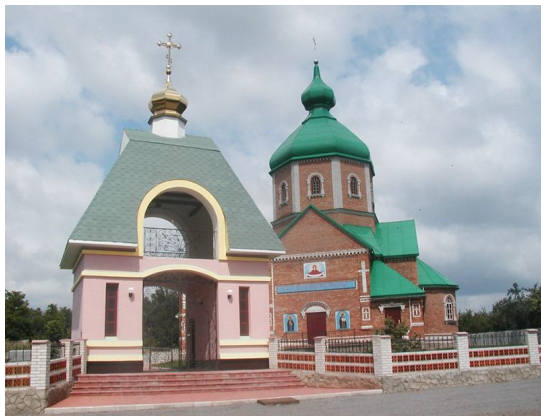
Сліди існування людини належать до найдавнішого періоду історії розвитку суспільства – палеоліту. Тут збереглися залишки поселень трипільської та черняхівської культур.

Найближчими слов'янськими предками тепличан були племена уличів, які жили над річкою Південний Буг у VII-X ст.

Історичні джерела свідчать, що поселення виникло, як укріплений прикордонний пункт Литовського князівства. Він мав земляні вали і високий дубовий частокіл. Підземні ходи й печери, що були вириті в ті часи, збереглися й досі. Колись у них жителі ховали своє майно під час нападів татарських орд. Перша письмова згадка про Теплик належить до XV ст.

Факт існування поселення у кінці XV ст. підтверджується тим, що в цей час був наданий привілей великого князя та польського короля Олександра заможній родині Кішок. Пізніше привілей на Теплик Кішкам підтверджували Казимир Ягелон, Сигізмунд I та інші великі князі і королі.

У 1582 р. поселення стає власністю князя Острозького. 1645 р. Теплик переходить до Жабокрицьких, згодом до С. Калиновського, котрий приєднав ці землі до Уманщини. Пізніше Теплицькими землями володіли Потоцькі. Після смерті Фелікса Потоцького Теплик у спадок отримала Софія, його третя дружина. Після її смерті поміщиком у Теплику був її син Станіслав. З 1862 р. володаркою Теплика стає Олександра Потоцька (її іменем назване нинішнє село Саша). У 1822 р. на кошти прихожан був збудований католицький костюл Діви Марії, що нині є пам'яткою архітектури XIX ст. До 1937 р. костюл використовувався за призначенням. Потім будівлю перетворили на комору. Під час окупації Теплика в костюлі містилися німецькі конюшні. Лише в грудні 1994 р. будівлю передали католицькій громаді, яка й відремонтувала святиню.

Населення Теплика займалося, головним чином, землеробством і ремеслом, переважно чинбарством, шевською справою, ковальством. Були і торгівці.

Землі Тепличчини не раз зустрічали козацькі війська Богдана Хмельницького під час Визвольної війни українського народу (1648-1654 рр.). Теплик входив до складу Уманського полку. У травні 1652 р. через містечко проходило козацьке військо, до якого приєдналося багато жителів поселення й разом з ним взяли участь у відомій Батозькій битві, що завершилася розгромом польсько-шляхетського

війська.

За Андрусівським перемир'ям землі Тепличчини залишилися під владою Польщі. Польська шляхта, намагаючись окатоличити місцеве населення, посилювала національно-релігійні утиски жителів краю.

Тож пригноблені селяни брали активну участь у гайдамацькому русі. Повстанці мали пристанище недалеко від Теплика, в урочищі Бутова, що було вкрите дрімучим лісом і глибокими ярами. Звідси гайдамаки нападали на Умань та навколишні маєтки. 1755 р. вони разом з гайдамацьким загоном розгромили маєток Теплицького феодала.

1768 р. під час Коліївщини в містечку на певний час була повалена польсько-шляхетська влада. Керівник повстання Максим Залізник своїм універсалом від 13 червня 1768 р. призначив старшим над Тепликом Федора Осадчого. Невдовзі повстання жорстоко придушили, і в Теплик були введені два ескадрони царських військ і 80 козаків.

Історики, дослідники, численні джерела польського, російського, релігійно-церковного походження пояснюють походження назви містечка Теплик від назви невеличкої річки або струмочка Теплик, Тепличка, що тут протікає.

Були часи, коли Теплик носив іншу назву – Смілгород. Вважають, що цим самим оцінювалася надзвичайна мужність і стійкість його жителів, які власними силами героїчно боронили своє поселення від ворогів і різних нападників. На карті Г. де Боплана 1648 р. Смілгород вказано як населений пункт, що мав церкву. Відомо також, що попередня церква була дерев'яною і збудованою на честь Покрови Божої Матері. Згоріла вона під час пожежі в порохомовому погребі у 70-х роках ХУІІІ ст. разом з оточуючими єврейськими будинками. То ж 1781 р., за іншими даними 1775 р. звели нову кам'яну церкву на честь Покрови Пресвятої Богородиці, яку освятив благочестивий священик Симеон Корсовецький. 1851 р. до церкви прибудували дзвіницю і кам'яну огорожу навколо за кошти О.Потоцької.

У кінці ХVІІІ ст. поселення стало розростатися вгору і вниз по течії навколишніх річок і досягло до шести верст. На півдні воно злилося з с. Бджільна, а на півночі досягло межі, де знаходилася новозбудована кам'яна церква (нині приміщення музичної школи).

З середині ХVІІІ ст. Теплик вже мав статус містечка. Протягом ХVІІІ-ХІХ ст. він вважався значним торгово-ремісничим центром. 1873 р. у ньому проживало 5062 мешканців. Тут, через кожних два тижні проводилися ярмарки і щоденний торг.

З розвитком торгівлі та ремесел поступово налагоджувалося і культурно-освітнє життя краю. 1864 р. в Теплику починає діяти однокласна школа, 1897 р. відкрилася жіноча церковно-приходська школа.

Свій 300-літній ювілей Теплик зустрів уже в складі Російської імперії, заштатним містечком Гайсинського повіту.

Тут працювала суконна мануфактура Потоцького, на якій працювало 105 кріпаків. 1889 р. у містечку проживало 5,0 тис. жителів, 53 відсотки яких складало єврейського населення. Було 614 дворів, діяла православна церква, католицька каплиця, синагога, три єврейські молитовні будинки, працювало однокласне народне училище, аптека, 2 мукомельних млини, шкіряні і свічкові заводи.

В кінці ХІХ – на початку ХХ ст. відкрилися механічні, слюсарні, фарбувальні, шевські, в'язальні майстерні.

Під час революційних подій та періоду громадянської війни на території Тепличчини австро-німецьких окупантів змінювали петлюрівці, загони Волинця, білополяки, більшовицькі частини Першої кінної армії. За допомогою останньої у червні 1920 р. в краї й було остаточно встановлено радянську владу. З 1923 р. Теплик стає районним центром. Почалося активне встановлення радянської влади та відбудова зруйнованого за роки революції та громадянської війни господарства. Реконструйовано харчові підприємства: маслозавод, млин, хлібозавод, крупорушку, олійню та ін. Збільшилося виробництво цегли та інших будівельних матеріалів. Діяло 5 промартілей. Та всі надбання зруйнував страшний голодомор 1932-1933 рр. Годішній перший секретар районного комітету партії Н.М. Никоненко у своїй доповідній записці під грифом «совершенно секретно» повідомляв Вінницький обком партії про голод у районі. Копію цієї доповідної було надіслано і в ЦК партії: «Ставлю в известность про тяжелое продовольственное затруднение района. В районе имеется 16 сел, в которых лежит опухших 227 семейств преимущественно единоличники, и незначительная часть колхозников, вследствие недоедания опухшие, преимущественно среди единоличников есть явная угроза недосева ими своих площадей. В 5 селах района от голода умирают от 5-ти до 10-ти чел. Это села Орловка, В. Мочулка, Росоша, Бджильна, Соболевка. Как уже сообщал в районе имели место 7 случаев людоедства, голодные родители резали и поедали своих детей. Кроме того, участились случаи (с. Бджильна, Янов) заманивания прохожих людей ночевать, и убивали их на питание, вследствие этого политическое напряжение района напряженное, кулацкий контрреволюционный элемент спекулирует на этих трудностях и имеет хорошую почву для контрреволюционной агитации.

Район дасть допомогу своїми силами для семей, опухших и недоедающих не сможет, таких ресурсов нет, требуется немедленная помощь со стороны области.

Прошу отнестись к настоящей докладной записке со всей серьезностью состояния района и немедленно дать продовольственную помощь. Хотя бы оказания с нашей стороны остронуждающимся хозяйствам помощи. О результатах настоящей просьбы прошу немедленно поставить меня в известность».

Голод панував в усіх селах району: у с. Велика Мочулка від голоду померло 687 мешканців, у с. Петрашівка понад 300 жителів, весною 1933 р. більша половина жителів с. Бджільна лежала на цвинтарі. Трагічні результати цієї спланованої більшовиками «акції» проти українського селянства лише сьогодні підраховуються.

Не встигли мешканці, що вижили, відійти від цієї страшної трагедії, як почалася Друга світова війна. Вже з перших днів війни понад 600 тепличан добровільно пішли на фронт. 26 липня 1941 р. Теплик захопили фашистські війська. Окупація тривала довго. В історії селища вона була особливо трагічною. Варварське лиходійство відбулося поблизу с. Соболівки в лісі, де фашисти розстріляли чимало мирних жителів. У приміщенні Теплицької школи фашисти влаштували катівню, в якій обірвалося життя багатьох мешканців селища і навколишніх сіл району.

Сотні жителів районного центру мужньо боронили рідну землю. У їх числі – п'ятеро братів Сокотнюків. Йосип боронив Севастополь, Максим брав участь у боях в Криму та під Сталінградом, Яків бився під Харковом і на Кавказі, Іван – під Херсоном і на Дніпрі, де в сорок четвертому загинув, Гаврило визволяв Київ і штурмував Берлін.

Широко відомі, в районі імена Героїв Радянського Союзу Петра Плотянського і Миколи Воронцова.

Серед нагороджених орденами та медалями: Ф.Краченко, М. Глибокий, П. Цісар, Г. Гижко, П. Майко, С. Брох, С. Хрущ, М. Монаршук, С. Дмитришин.

Село Скарженівка по праву вважається колицкою підпільного руху та партизанської слави на Тепличчині. Тут зародилося підпілля. Організатором якого став колишній агроном райземвідділу А.К.Микитенко. До штабу партизанського загону увійшли А.К.Кондратюк (командир загону), А.К.Микитенко (комісар), М.С. Пересунько (начальник штабу), П.М.Кондратюк (командир розвідки).

У визвольних боях за район полягло близько 150 радянських воїнів. Їх імена викарбувані над братськими могилами, встановленими вдячними тепличанами.

Відразу після визволення, мешканці взялися за відбудову зруйнованого господарства.

З 1964 р. у Теплику починає працювати завод сухого знежиреного молока, комбікормове і плодоконсервне підприємства. Директор Соболівського цукрового заводу М.П. Черкасова першою в районі удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці.

За останні 20 років тут побудовано торговельний центр, кулінарну фабрику, ковбасний цех і цех безалкогольних напоїв. Основу переробного виробництва становлять 2 цукрових заводи, маслозавод, консервний завод, міжгосподарський комбінат хлібопродуктів.

У Теплицькому районі розвинуте зерно-бурякове виробництво, тваринництво, та переробні галузі.

Та найціннішим скарбом багатой й щедрої Теплицької землі є її творчі таланти. З цим краєм пов'язані імена Миколи Леонтовича, Шолом - Алейхема, Галини Журби. На цій благодатній землі

розквітла творчість Петра Гуцала, Тетяни Яковенко, Олега Сенчика, Галини Тарасюк, Миколи Буряка.

Багато талановитих людей народилося у мальовничому с. Соболівка. Серед них – видатна українська письменниця Галина Журба, спадщина якої, хоч і не велика, але належить всесвітній скарбниці художнього слова.

З Соболівки й відома на Вінниччині і за її межами поетеса Тетяна Василівна Яковенко, авторка восьми поетичних книг та більше п'ятдесяти наукових статей з питань перекладу та сучасного літературознавства. Вона – лауреат обласної літературно-мистецької премії «Кришталева вишня» (2002 р.) та Всеукраїнської літературної премії ім. М.Коцюбинського (2002 р.) Вірші Тетяни Яковенко увійшли до «Антології української поезії другої половини ХХ століття» (К., 2001). Кожна її поезія – це неповторний твір, який пройнятий ліричним духом, світлим образом і вишуканістю художніх образів. Поезія Тетяни Яковенко – це особлива жіноча музичність, що бринить на струнах її серця та душі. І хто чує чарівну музику слів, той не залишається байдужим до її віршів.

Зупиняю цю сліпучу мить.
Зупиняю. В погляді і слові.
Хай вона в душі моїй щемить
Золотою мукою любові.
Тільки крок. Один-єдиний крок.
Чом же так нелегко і непросто?
Відпливає білий катерок.
Відплива. Ховається за острів.
Чорна хвиля літо воскреша.
Клекотить молитву чи закляття.
Чом же закривається душа
Круглими долонями латаття?
Господи! Помилуй і прости
Нам оцю дорослу обережність.
Вечоріє. Золоті хрести
Догоряють на правобережжі.

Родом з Соболівки і художник - скульптор Едуард Руппельд, автор герба і прапора смт. Теплик, емблеми до 500-літнього ювілею містечка. Він – почесний громадянин Теплика.

Славиться це мальовниче село ще однією непересічною особистістю – славетною фольклористкою Поділля Євгенією Давидівною Тондій.

Народилася ця талановита жінка 8 лютого 1918 р. на Хмельниччині, та більшість свого життя прожила у Теплицькому краї, зокрема у Соболівці.

Від батька успадкувала чудовий голос, навіть співала у хоровій капелі «Думка». Євгенія Давидівна збирала думи, приказки, прислів'я, пісні, загадки аби зберегти світлі образи минулого, відкрити нащадкам духовний світ пращурів, які завжди прагнули волі, щастя і краси. Особливо близькими для неї були ліричні пісні, наповнені щирими почуттями. Класична поезія народного життя, вірувань, обрядів, присвячених кожній порі року завжди нагадували Євгенії Давидівні власне дитинство. Багато обрядових пісень, записаних від неї, зараз представлено у репертуарі зразкового дитячого фольклорного гурту с. Соболівки «Цвіт папороті».

Саме від Євгенії Давидівни шанувальники народних обрядів вперше дізналися про звичай на Маковія святити криниці. Наші прадіди вірили у чудодійну силу води і в те, що вона очищує і

зцілює людей. Криниці прикрашали чорнобривцями, любистком, васильками і водили навколо них хороводи, співаючи пісень.

Та особливе ставлення у неї було до пісні. Це була і її розрада, і її порада, яка давала наснаги, сили для життя.

В піснях рятунку цілий вік шукала,
Від злиднів, від наруги, й самоти,
А може, їх вона сама складала
І, мов пташок, пускала у світи.

Померла Євгенія Давидівна Гондій 20 липня 2003 р. Похована у рідному селі Соболівці.

Вдячні земляки вже вшосте проводять щорічний районний фестиваль народної пісні «Душа без пісні – що безкрила птиця», присвячений пам'яті Євгенії Давидівни. На чергове фольклорне свято до Соболівки завітало 30 фольклорних колективів, які демонстрували глядачам не лише народні пісні, а й старовинні обряди: весільний (с. Соболівка), обжинковий (с. Шиманівка), «годенки» (с. Стражгород), а фольклорний колектив «Подолани» (с. Бджільна) підготував цілий вінок обрядових пісень.

То ж не дивно, що у цьому співочому селі при Соболівській дитячій музичній школі восени 1989 р. народився ще один вокальний ансамбль «Яворина».

Ініціаторами його створення були Людмила Ярошенко та Наталія Фарбішевська. Коли співає «Яворина», то здається, що бринить усе найкраще в природі: шепочуть трави, дзвенять гірські потоки, лунають солов'їні пісні. Їх красить професійний рівень виконання, самобутній репертуар, у якому особливе місце посідають українські ліричні та народні пісні.

Село Соболівка розташоване на берегах річки Деркачки і Погрібної за 22 км. від районного центру. Виникло воно на місці колись існуючого тут великого міста Соболів, заснованого бузькими козаками для захисту краю від набігів татар. Своєрідна фортеця була обнесена двома великими земляними валами. Татари зруйнували фортецю, а населення знищили. Згодом тут виникло нове поселення з назвою Соболівка, яке увійшло до складу володінь польських графів Потоцьких. На території Соболівки знаходиться цікава пам'ятка архітектури – Різдва-Богородицький храм, збудований 1790 р. і реконструйований 1854 р.

А ще місцеві жителі з покоління у покоління передають легенду про Богданову криницю з цілющою і смачною водою. Її нібито пив сам гетьман Б.Хмельницький. Вода настільки йому сподобалася, що він наказав козакам розчистити джерело і зробити зруб. Збоку ще й кілочок закопали та берестяний ківш прикріпили – для подорожнього, щоб спрагу втамував. Власною рукою великий Богдан благословив цю криничку. Й понині б'є цілюще джерело. А вода в ньому, як і в ті далекі часи, по-особливому прозора й чиста.

Бібліотекарі району, як істинні краєзнавці зібрали і записали від місцевих старожилів не одну легенду. Окрім цього у їх доробку чимало спогадів про історичні події, що відбувалися на теренах краю і, звичайно, старовинні пісні. Цим піснями вони продовжують життя у створеному фольклорному колективі бібліотекарів району з гарною назвою «Вишня». У репертуарі ансамблю близько двадцяти рідкісних пісень. Вони записані в селах Кожухівка, Стражгород, Мала Мочулка.

Те, що Тепличчини багата на різні таланти, відомо давно. Відрадно, що гості краю мають змогу переконуватися у цьому знову і знову. Щороку місцеві майстри представляють свої творчі роботи на обласних та всеукраїнських виставках.

Глибину та неповторність українського прикладного мистецтва пропагує у краї художник - портретист та пейзажист із світовим ім'ям Анатолій Риженко-Янковий, який народився у невеликому с. Брідок. Від його полотен віє неповторним левітанівським духом, що служить еталоном краси побаченого у природі. Доробок художника – багатий і різножанровий. Це щедро обдарована, самобутня, творча і неординарна особистість. Його картини побували на обласних, республіканських і міжнародних виставках у Болгарії, Польщі, Німеччині, Чехословаччині, Росії...

У с. Петрашівка 1886 р. народився Василь Якович Соловйов-Куценко – відомий борець і тореадор. Надзвичайно бурхливим було життя подільського богатира. У його циркові програми входили такі номери, як боротьба з биками, «людина-міст», коли по платформі, яку він тримав на собі, проїжджали вантажні і легкові автомобілі з пасажирами. На його грудях місцеві молотобійці розколювали кам'яні брили вагою по 50 пудів. Слава про богатира Куценка так сколихнула всіх, що ним навіть зацікавився Григорій Распутін. Зустрічався Василь Якович з російським царем, англійською королевою. Останню свою почесну стрічку переможця одержав у 1940 р., коли вже мав 54 роки. У 70 ще вигинав руками підкови...

Славну історію краю яскраво підтверджує і щедрість Теплицької землі на видатних вчених серед яких: академік України К.Б. Яцимирський, доктор історичних наук С.М. Клапчук, доктори медичних наук А.О. Бабур, Ю.П. Спіженко, доктор хімічних наук С.С. Гітіс, доктор фізико-математичних наук С.В. Ульянов, професор філології Є.С. Регушевський.

Ім'я земляка, уродженця с. Тополівка, академіка Петра Іларіоновича Багрія золотими літерами вписано у вітчизняну і світову науку. Він – відомий вчений у галузі економіки не лише України, а й далеко за її межами, автор понад 60 наукових праць. Свого часу очолював Інститут економіки АН України. Працював в апараті Організації Об'єднаних Націй.

До речі, нещодавно Тополівська громада відзначила 100-літній ювілей своєї невеличкої дерев'яної церкви. Багато і доброго, і трагічного бачила за свій вік ця споруда. А горді і стрункі тополі, які колись шикувалися вздовж дороги до поселення, дали йому ім'я – Тополівка. Село відоме своїм активним спротивом фашистським окупантам під час Великої Вітчизняної війни. Тут діяло підпілля. До цих пір односельчани пам'ятають секретаря підпільної комсомольської організації Петра Поліщука, якого фашисти розстріляли, а для «науки» кинули тіло на дорогу і п'ять днів не дозволяли рідним забрати і поховати патріота. Свято зберігають тополівчани пам'ять про ті трагічні і героїчні дні і роки окупації.

Шанують, зберігають і примножують мешканці краю і свої прадавні звичаї і обряди. Розвинуте на Тепличчині вишивання, макраме, витинанка, різьблення, бджолярство.

У с. Соболівка всі знають затятого пасічника Дмитра Миколайовича Скакодуба, якого односельчани з повагою і гумором називають «Митя – бджоло-мед» або «Митя – пасічник».

На околиці с. Розкошівка у мальовничій місцині біля ставка та розлогої левади знаходиться ще одна пасіка, що належить місцевому сільськогосподарському формуванню, яку створив і вправно господарює знаний в районі пасічник – Тарас Федорович Скалецький. На його думку, щоб мед був смачний і поживний, пасічник повинен любити і багато знати про бджіл. Інакше годі чекати багатих медових «врожаїв».

Відомий у краї й майстер Анатолій Костянтинович Дем'янишин, який творить неповторні шедеври – картини, інкрустовані зерном пшениці, проса, маку.

Ім'я різьбяра по дереву тепличанина Володимира Івановича Обідника знають навіть в Америці і Європі. Він – член Американської північно-західної асоціації різьбярів по дереву. Роботу з деревом обрав через те, що, на його переконання, в ньому є душа, яку майстер відчуває, коли бере шматок дерева до рук. Підручний матеріал – горіх, червоне дерево, бук, ясен, індійське

чорне дерево. Свята святих майстра – ікона Святої Покрови. Образ інкрустований золотом і сріблом, в горіховій оправі. Викупив це диво колекціонер з Канади.

М.Д. Леонтович

У кожному його виробі закладено глибокий зміст, філософія сутності людини, її внутрішнього світу. Скульптура «Метелик», наприклад, схожа на ангела. «Метаморфоза» – летюча миша перетворюється на жінку без обличчя. У скульптурі «Удача», що зроблена у вигляді руки – вона, мов жива, у ній, здається, пульсує у жилах кров міцно тримаючи удачу чи долю. «Крик душі» зображує старця, який щосили волає. Здається, ще мить – і душа розірветься від болю, що його відчуває ця стара людина. На скульптурі «Свічка» полум'я нагадує трагічний образ жіночого обличчя, обтяженого життєвими проблемами, по якому котяться сльози...

Крім того Володимир Іванович – творець нецкі – мініатюрних японських статуєток розміром 3-5 см. А ще він живописець, портретист, іконописець, виконавець родинних гербів та працівник деревообробних фірм Італії та Іспанії.

Найвизначнішим місцем туристичного паломництва на Тепличчині є музей Миколи Леонтовича, та його могила у с. Марківка. Музей відкрито у 1977 р. до ювілею М.Д. Леонтовича. Його архітектурний проект та бронзове погруддя до пам'ятника виконав львівський художник Ярослав Ульгурський.

Експозиція музею налічує 635 експонатів. Надзвичайно цінним придбанням музею є такі рідкісні матеріали як: оригінальний рукопис партитури Леонтовича «Козака несуть», рукопис обробки «Ой сів- поїхав», факсимільні відбитки рукописів всесвітньо відомих «Щедрика», «Дударика», титульних обкладинок Першої та Другої збірки пісень з Поділля та ін.

У музеї зберігається значна кількість старовинних фотографій родини Леонтовичів, великий фотопортрет Марії Йосипівни – матері композитора, загальне фото батьків, сестер Миколи Леонтовича тощо. Великий інтерес у відвідувачів викликають збільшені гуртові світлини, де Леонтович закарбований серед викладачів і семінаристів єпархіального училища та в колі учасників учительської конференції 1915 р. в с. Вороновиця; а також маловідома фотографія Першого українського національного хору та інші.

Також у музеї є меморіальна кімната. Вона містить особисті речі родини Леонтовичів. Тут знаходиться старовинне піаніно, на якому вчилися грати всі діти Леонтовичів, великий дубовий стіл, настінний годинник, картини, посуд, килими, письмове приладдя та інше.

**Меморіальна кімната
музею М.Д Леонтовича**

До 125-ї річниці від дня народження М.Д. Леонтовича у музеї було відкрито ще одну кімнату під назвою «Леонтович та сучасність». Тут широко представлено цілий ряд афіш концертів, які відбулися до ювілейних дат композитора; матеріали про музичне училище культури та мистецтв м. Вінниці, яке носить ім'я М.Д. Леонтовича. Також на одному з планшетів міститься список лауреатів районної премії ім. М.Д. Леонтовича.

Ініціатором створення музею був декан музично-педагогічного факультету Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського Анатолій Завальнюк і

художник Ярослав Ульгурський. Неподалік музею знаходиться могила М.Д. Леонтовича, на якій встановлено гранітний обеліск.

Потрапивши до цього славного, багатого своєю історією краю, овіяного благодатним сакральним духом, наповненим миром, спокоєм і церковними дзвонами, ви побачите унікальні будівлі церков дерев'яної архітектури. Зокрема у с. Велика Мочулка зберігся величний храм Святого Михаїла 1807 р. Саме ж село отримало свою назву від мочарів, яких чимало можна побачити вище поселення. Раніше воно звалось Добропіль та Тирасопіль. Серед села частково збереглося оборонне укріплення, що колись складалося з високого валу і глибокого рову. За переказом, від нього йшов підземний хід до місцевого ставка.

На одній із селянських садиб зберігся також кам'яний фундамент старої дерев'яної церкви, яка невідомо коли згоріла. У 1820-х рр. там знайшли старовинні мідяні монети.

Окрасою с. Карабелівка є церква Покрови, заснована 1747 р., яка 1794 р. перетворена з уніатської на православну. Спочатку церква Покрови була маленька, подібна до хати, з невеличким куполом. Тому мешканці вирішили поставити нову дерев'яну триверху, на кам'яному фундаменті, з окремою дзвіницею.

Місцем, яким пишаються односельчани і якому поклоняються. у с. Залужжя є храм, збудований у 1894-1897 рр. на честь Миколая Чудотворця на кошти пана Каменського та місцевих жителів. Як та столітня верба, що знайшла свій притулок край дороги до села і чимало бачила й пережила на своєму віку, так і минуле церкви пронизане як білими, так і чорними смугами. Її закривали, зривали зі стін ікони, скидали хрести. Та місцеві жителі зберегли святиню. Сьогодні вона є окрасою і духовним пристанищем залужчан.

У Стражгороді, за спогадами старожилів, церква була збудована у 1708 р. на честь Різдва Пресвятої Богородиці. У 1848 р. її розширили і вона мала форму хреста. Храм був споруджений без жодного цвяха. Прослужила людям майже 300 років. В ній ще козаки Стражгородської сотні Уманського полку, перед військовими походами проти гнобителів, освячували зброю. Після освячення у 1903 р. нового храму, стара церква постояла закритою ще п'ять років і її розібрали, причому не виявили жодної трухлявої диліни.

Нову церкву в Стражгороді будували виключно на кошти і силами віруючих, зібравши 4800 рублів. Спеціально під нове будівництво за селом звели власну цегельню. Про якість цегли, яку тут почали робити, люди пересвідчитися коли храм закрили і намагалися зруйнувати у період войовничого атеїзму. Поставили на цвинтарі навіть гармату, розстрілюючи храм, та вдалося знести лише дзвіницю, стіни будови під куполом лише потріскалися. Нині церква продовжує вірно служити людям, наставляючи їх на шлях істини.

Шанувальників сакральної архітектури зацікавить храм Успіння Пресвятої Богородиці (1887 р., с. Кивачівка); Святого Миколи (1889-1890, с. Петрашівка), Святого Михаїла (1785 р., с. Скарженівка, з 1957 р. належить до с.Тополівка).

Католицький костюл Діви Марії, 1822 р.

До визначних пам'яток краю також належать: католицький костюл Діви Марії, 1822 р. (Теплик, вул. Незалежності, 9); приміщення цехів спиртового заводу, 1894 р. (с. Бджільна, вул. Радянська); будівля технікуму, в якому навчався герой Радянського Союзу Микола Олексійович Воронцов. Кімната-музей М.О. Воронцова знаходиться в смт Теплик, по вул. Воронцова; млин 1850 р. в с. Пологи.

Значною історичною і культурною цінністю для туристичного відвідування Теплицького району є палац графа Станіслава Потоцького (1899 р.), що у с. Удич.

Зацікавить шанувальників старожитностей історія села з не надто милозвучним сучасним ім'ям – Погоріла, що завдячує своїй буремній історії, яка досить жорстоко і немилосердно пройшлася по цій землі. А колись Погоріла була Романівкою. У XVI ст. на цих землях стояв могутній дубово-липовий ліс. І доходив він аж до самої річки Лісової. Вподобав це мальовниче й безлюдне місце гайдамака-кочівник Кизима. У 1657 р. його нащадки звели з дуба п'ятиглаву церкву Святої Покрови, яка достояла неушкодженою аж до радянських часів. Бунтарський дух, який залишили предки-гайдамаки не раз нагадував про себе у його мешканців. Мабуть не дарма ці неспокійні землі граф Потоцький збув іншому шляхтичу Бенедикту Ліпковському. Його син, Серафим збудував тут велетенський замок. Та тільки-но остання цеглина застигла в стіні будинку, як погорільці згадали, чиїх вони батьків діти. Ні, не загорівся панський маєток. Але селяни почали вимагати від пана Ліпковського підвищення платні, страйкували і тижнями не йшли на панське поле.

Свій бунтарський характер погорільчани проявляли ще не раз. З 1917 по 1920 рр. переважна більшість місцевих селян підтримували УНР, а пізніше Директорію на чолі з Петлюрою. У період громадянської війни, коли Умань захопили більшовики, на підтримку Петлюри вирушила чимала група погорільчан. Додому вони повернулися побитими і зраненими. Про те, що більшовицьку владу в селі не надто шанували, розповідає віршований куплет, який дійшов до наших днів:

Ховайте хліб, ховайте сало
І самогонку, мужики!
Бо на село вже наступають
Червонобільшовики.

Радянська влада відповіла «взаємністю»: десятки сімей «куркулів» та одноосібників заслали до Сибіру. Більше 350 мешканців загинуло від голодомору. Багатьох репресували.

У цьому самобутньому краї кожне село має власну неповторну біографію, сповнену невтомної праці і боротьби за незалежність, свободу і волю, яку можна «прочитати», завітавши до красназвичних музеїв, музейних кімнат побуту та етнографії, наповнених непересічними і самобутніми експонатами. Чимало цікавих переказів, легенд, пов'язаних з історичними подіями, що вирували тут, можна почути від місцевих старожилів.

Можливий тут і чудовий літній відпочинок в с. Завадівка на берегах Південного Бугу з проживанням у приватному секторі.

Цей працьовитий і співочий край гостинно зустріне шанувальників народної пісні, мальовничих сільських краєвидів, любителів старожитностей та сакральної архітектури, всіх хто захоплюється подорожами та прагне нових вражень.

Через територію району пролягають автобусні маршрути обласних сполучень Теплик-Умань, Теплик-Вінниця, Теплик-Київ та міжрайонних сполучень Теплик-Гайсин, Теплик-Бершадь.

Районна державна адміністрація

вул. Незалежності, 25,

тел.: 2-12-05

Відділу культури і туризму

вул. Незалежності, 24,

тел.: 2-11-91

Автобусна станція

вул. І. Франка, 29,

тел.: 2-15-30,

Таксі

тел.:2-13-52,2-15-30.

Залізничний вокзал ст. Кублі

тел.:2-43-46

Телефони першої необхідності:

Швидка допомога

тел.: 03, 2-11-30, 2-12-03,

Центральна районна лікарня

вул. Незалежності, 2,

тел.: 03, 2-11-30, 2-10-34.

Міліція

тел.: 02, 2-19-41, 2-10-67, 2-14-99.

Пожежна охорона

тел.: 01, 2-13-16, 2-63-16.

Аптеки:

вул. Василя Стуса, 6,

вул. Незалежності, 22,

вул. Чорновола, 2,

вул. І. Франка, 29,

тел.: 2-15-30

Зв'язок:

Філія ВАТ «Укртелеком»

Мобільний: Київстар, МТС, діджус, джинс, лайф, білайн

Банки:

«Приватбанк» вул. Незалежності, 38

«Ощадбанк» вул. Незалежності, 41

«Райфайзен банк «Аваль» вул. Незалежності, 32, тел.: 2-14-30

Сфера послуг:

Готелі:

«Приват отель» вул. Незалежності, 36,

Перукарні:

«Вікторія» вул. Незалежності, 42

«Орхідея» вул. Незалежності, 53

«Лілея» вул. В. Стуса, 6

«Ірина» вул. Незалежності, 32, тел.: 2-12-69

Будинок побуту

вул. В. Стуса, 22 тел.: 2-19-47

Супермаркети

вул. В. Стуса цілодобово

«На околиці» з 10.00 до 24.00.

«Золоте руно» вул. Чорновола, 1, з 8.00 до 24.00

Ресторани:

«Колос» вул. Незалежності, 40 тел.: 2-11-84

Кафе «Лакомка» вул. В.Стуса, 20, тел.: 2-13-84

Будинок культури

вул. Незалежності, 37,

тел.: 2-17-32

Будинок дитячої творчості

вул. Незалежності, 24,

тел.: 2-15-80

Зелений туризм

23800 Вінницька область, Теплицький р-н,
с. Карабелівка, вул. Садова, 11 (окремий будинок)

23800 Вінницька область,
смт. Теплик, вул. Набережна, 4

23800 Вінницька область, Теплицький р-н,
с. Завадівка, вул. Революційна, 1 (центр села)